

หลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ในทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ Veterinary Nursing Training Course in Expert's Opinions

อมร อัครวงศานนท์¹, สุทธิพร บุญส่ง²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ในทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ
2. ประเมินหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ที่มีพัฒนาขึ้น

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมี 2 กลุ่ม ประกอบด้วย

1. ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเป็นผู้ช่วยสัตวแพทย์ และผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร จำนวน 3 คน
2. ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินหลักสูตรจำนวน 6 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ และแบบประเมินความสอดคล้องของเนื้อหาโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความสอดคล้องผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ในทัศนะของผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย ส่วนสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

1. หลักการและเหตุผล
2. วัตถุประสงค์
3. ระยะเวลาการฝึกอบรม
4. แนวทางการดำเนินกิจกรรมการฝึกอบรม
5. วิธีการสอน
6. การวัดและประเมินผล

ผลการประเมินเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ มีความเหมาะสมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ผลการประเมินความเหมาะสมของเนื้อหาโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ประกอบด้วย เนื้อหาการจับบังคับสัตว์ เกสซ์วิทยาเบื้องต้น การถ่ายภาพรังสี ศัลยศาสตร์เบื้องต้น การตรวจสุขภาพสัตว์เบื้องต้น การเก็บตัวอย่างจากสัตว์ มีความเหมาะสมเฉลี่ย

¹ นักศึกษาปริญญาโท, คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี,
e-mail : ritamor_12@hotmail.com.

² ผศ.ดร.สุทธิพร บุญส่ง, อาจารย์ประจำสาขาหลักสูตรและการสอน, คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, e-mail: sutboon@hotmail.com

อยู่ที่ระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 ซึ่งได้นำเนื้อหาพัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ ทั้ง 6 แผนการฝึกอบรม ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องในระดับมาก
คำสำคัญ : ผู้ช่วยสัตวแพทย์ หลักสูตรฝึกอบรมทักษะของผู้เชี่ยวชาญ

Abstract

This research aims to: 1) develop a training course for veterinary nursing in expert's opinion and 2) to evaluate the training course for veterinary nursing. The population of this research is composed of two groups: 1) an expert in assessment of veterinary nursing school and a professor of curriculum (3 people) and 2) expert about curriculum are 6 people. The Tools used in this research were 1) the evaluation for the appropriateness of the training scheme for veterinary nursing 2) the evaluation for the consistency of the course content outline of veterinary nursing. Research data were analyzed using mean S.D., Index of consistency (IOC), and the content. The research results found that the training course for veterinary nursing in expert's opinion reaches high level ($\bar{x} = 4.23$), based on 1) Rationale, 2) Objective, 3) Duration of training, 4) Approach to training activities, 5) Teaching methods, 6) Measurement and evaluation; appropriateness of the appropriateness of the training scheme for veterinary nursing. The appropriateness of the content outline of the training course for veterinary nursing, which include forcing animals, introduction to pharmacology, radiography, initial surgery, and animal health from the core and sampling of animal, reached an average level of 4.44. This led to development of the content of train's course and of 6 lesson plan of veterinary training. In the expert's opinion, the consistency of the curriculum is at high level.

Keywords : Veterinary Nursing, Training Course, Expert's Opinion

บทนำ

หลักสูตรสัตวแพทยศาสตรบัณฑิต (Doctor of Veterinary Medicine : DVM) โดยมีคณะกรรมการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ รับรองหลักสูตรจำนวนมากถึง 10 แห่ง โดยสัตวแพทย์สภาเห็นชอบรับรองหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นระยะเวลา 5 ปี แล้วมีจำนวน 6 แห่ง ดังนี้

1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. มหาวิทยาลัยขอนแก่น

4. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร

5. มหาวิทยาลัย เชียงใหม่

6. มหาวิทยาลัยมหิดล

ยังมีสถานศึกษาที่สัตวแพทย์สภายังไม่ได้ให้การรับรองหลักสูตรมีจำนวน 4 หลักสูตร

1. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

2. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

3. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

4. มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

นอกจากนี้ยังมีโครงการจัดตั้งสำนักวิชาและคณะสัตวแพทยศาสตร์อีก 4 แห่ง

1. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

2. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

3. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

4. มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ (รายชื่อคณะสัตวแพทยศาสตร์ในประเทศไทย, 2554)

คลินิกหรือสถานพยาบาลสัตว์ทั่วประเทศมีนับพัน ๆ แห่ง และเปิดเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้ผู้ช่วยสัตวแพทย์มีบทบาทและความจำเป็นขึ้น ทั้งนี้ การทำงานเกี่ยวกับสัตว์นั้นแม้สัตวแพทย์เองยังมีความรู้สึกที่ไม่ค่อยปลอดภัยหากต้องจับบังคับสัตว์เอง ซึ่งทำให้ไม่สามารถทำงานได้สะดวก อีกทั้งยังเห็นว่าน่าจะพัฒนาผู้ช่วยสัตวแพทย์ให้เป็นอาชีพหนึ่งที่ยอมรับในสังคมได้ (ชมรมผู้บริหารสถานพยาบาลสัตว์, 2552) ประเทศไทยยังไม่มี การจัดระบบการศึกษาผู้ช่วยสัตวแพทย์ แต่สัตวแพทย์ประจำสถานพยาบาลสัตว์หรือเจ้าของกิจการเป็นผู้ฝึกบุคคลเพื่อทำหน้าที่ผู้ช่วยสัตวแพทย์ โดยทำการรับสมัครบุคคลที่มีวุฒิการศึกษาต่าง ๆ กัน เพื่อฝึกบุคคลนั้นให้ทำหน้าที่ผู้ช่วยโดยอิสระ (สมาคมเทคนิคการสัตวแพทย์แห่งประเทศไทย, 2553)

ส่วนหลักสูตรที่มีความใกล้เคียงกับงานผู้ช่วยสัตวแพทย์ ได้แก่ สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพสัตว์ ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับวิชาทางสัตวศาสตร์ และสัตวแพทย์ ในอัตราส่วน 40 : 60 ซึ่งมีความรู้สอดคล้องกับงานผู้ช่วยสัตวแพทย์คณะเทคโนโลยีการเกษตร (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2550) ปัจจุบันมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรนี้มี 2 มหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลภาคตะวันออก และสาขาสัตวศาสตร์ หรือสัตวบาล หรือการผลิตสัตว์ ศึกษาที่เกี่ยวกับการเลี้ยง การจัดการ การดูแลสัตว์และการผลิตสัตว์เศรษฐกิจ โดยมีบัณฑิตจากสถานศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศ

ดังนั้น เพื่อให้งานผู้ช่วยสัตวแพทย์มีลักษณะงานที่ชัดเจน มีหลักสูตรที่สอนหรือฝึกอบรมให้กับผู้ประกอบอาชีพตำแหน่งผู้ช่วยสัตวแพทย์ ที่ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถจะปฏิบัติงานได้ตามความต้องการของสถานประกอบการ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีมีหลักสูตรผู้ช่วยสัตวแพทย์ที่มีมาตรฐาน โดยมีนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาและกำลังศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพสัตว์

และสัตวศาสตร์เป็นผู้นำร่อง และเปิดอบรมให้กับผู้สนใจภายนอก ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์เพื่อให้ผู้ที่สำเร็จการฝึกอบรมสามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามความต้องการของสถานพยาบาลสัตว์ ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ สถานสงเคราะห์สัตว์ และผู้ที่เป็นเจ้าของสัตว์เลี้ยง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์
2. เพื่อประเมินหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ที่พัฒนาขึ้นในทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรแบ่งเป็น 2 กลุ่มดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือจำนวน 3 คน โดยเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพผู้ช่วยสัตวแพทย์ในโรงพยาบาลสัตว์ในตำแหน่งหัวหน้าพยาบาลหรือหัวหน้าผู้ช่วยสัตวแพทย์
2. อาจารย์ผู้สอนทางด้านหลักสูตร เป็นผู้ทรงคุณวุฒิประเมินหลักสูตร จำนวน 6 คน โดยเป็นผู้ที่มีความรู้และมีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ทางด้านหลักสูตรทางด้านสัตวแพทย์ ทางด้านการวัดและประเมินผล และทางด้านการฝึกอบรม เพื่อวิเคราะห์ตรวจสอบความครอบคลุมของข้อมูล และให้การเสนอแนะให้นำมาแก้ไขให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพผู้ช่วยสัตวแพทย์ในโรงพยาบาลในตำแหน่งหัวหน้าพยาบาลหรือหัวหน้าผู้ช่วยสัตวแพทย์ จำนวน 2 คน และอาจารย์ผู้สอนทางด้านหลักสูตรจำนวน 1 คน

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินหลักสูตร เป็นผู้ที่มีความรู้และมีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ทางด้านสัตวแพทย์ 2 คน ทางด้านหลักสูตร 2 คน ทางด้านการวัดและประเมินผล 1 คน และทางด้านการฝึกอบรม 1 คน เพื่อวิเคราะห์ตรวจสอบความครอบคลุมของข้อมูลและให้การเสนอแนะให้นำมาแก้ไขให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ จำนวน 6 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ในทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ เป็นการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ โดยใช้มาตรวัดแบบ Likert's Scale ซึ่งแบ่งความพึงพอใจเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

1. แบบประเมินความสอดคล้องของเนื้อหาโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ในทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ เป็นการประเมินความสอดคล้องของเนื้อหาโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ในทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้มาตรวัดแบบ Index of Consistency (IOC) เพื่อประเมินความสอดคล้อง 3 ระดับ คือ สอดคล้อง ไม่แน่ใจ และไม่สอดคล้อง ถ้ามีดัชนีความเหมาะสมมากกว่าหรือเท่ากับ .05 หมายความว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้อง

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีจุดประสงค์เพื่อทดสอบความรู้เกี่ยวกับผู้ช่วยสัตวแพทย์หลังเรียนมีลักษณะเป็นข้อสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 6 แผนการฝึกอบรม แผนละ 10 ข้อ รวม 60 ข้อ

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาระงานของผู้ช่วยสัตวแพทย์ และเอกสารการปฏิบัติงานของสัตวแพทย์ พบว่า มีความต้องการผู้ช่วยสัตวแพทย์เพิ่มขึ้น ต้องการให้มีการปฏิบัติหน้าที่ให้มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจนและได้มาตรฐาน ต้องการเพิ่มศักยภาพและทักษะในการปฏิบัติงานของผู้ช่วยสัตวแพทย์

ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ในทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า เนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมาคือหัวข้อหลักการและเหตุผล หัวข้อวัตถุประสงค์ หัวข้อแนวทางการดำเนินงานกิจกรรมฝึกอบรม หัวข้อกิจกรรมการอบรม และหัวข้อการวัดและประเมินผลตามลำดับ เมื่อนำส่วนเนื้อหาของหลักสูตรแบ่งตามหัวข้อการจัดกิจกรรม พบว่า เนื้อหาการเก็บตัวอย่างจากสัตว์มีความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมาคือ เนื้อหาการจับบังคับสัตว์ เนื้อหาเภสัชวิทยาเบื้องต้น เนื้อหาการถ่ายภาพรังสี เนื้อหาสัตวศาสตร์เบื้องต้น และเนื้อหากการตรวจสุขภาพสัตว์เบื้องต้นตามลำดับ

ผลการประเมินความสอดคล้องของเนื้อหาโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ในทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า เนื้อหาของโครงร่างหลักสูตรทั้งหมดมีดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหาทั้งหลักสูตร ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะในการปรับโครงสร้างหลักสูตรเพิ่มเติม เพื่อนำไปปรับปรุง

แก้ไขให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ได้แก่ การปรับกิจกรรมการสอนให้เหมาะสมชัดเจน การปรับวิธีการวัดผลให้สอดคล้องกับกิจกรรม การระบุสื่อหรืออุปกรณ์ที่ใช้สอน การใช้แบบสังเกตวัดผลปฏิบัติ และการพิจารณาเวลาในการสอนในบางหัวข้อ

อภิปรายผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ในทัศนระของผู้เชี่ยวชาญ

ตอนที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ในทัศนระของผู้เชี่ยวชาญ

ตอนที่ 3 ผลการประเมินความสอดคล้องของเนื้อหาโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ในทัศนระของผู้เชี่ยวชาญ

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ในทัศนระของผู้เชี่ยวชาญจากการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ในทัศนระของผู้เชี่ยวชาญ โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ทำให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ เพื่อใช้อบรมผู้ที่ศึกษาทางด้านสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพสัตว์ สาขาสัตวศาสตร์หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีประสบการณ์และทักษะเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งประสงค์ที่จะทำงานเป็นผู้ช่วยสัตวแพทย์หลักสูตรฝึกอบรม ผู้ช่วยสัตวแพทย์ประกอบด้วยส่วนสำคัญของหลักสูตรดังนี้

1. หลักการและเหตุผล เนื่องจากเป็นงานที่มีการควบคุมการปฏิบัติงานยังไม่มีหลักสูตรที่ได้มาตรฐานและการเรียนการสอนในสถานศึกษา จึงได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ให้กับผู้ที่ศึกษาในสาขาที่เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์การเลี้ยงสัตว์ เพื่อให้พร้อมปฏิบัติงานในสถานพยาบาล
2. วัตถุประสงค์ เพื่อให้งานผู้ช่วยสัตวแพทย์มีมาตรฐาน ได้รับความรู้และมีทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานผู้ช่วยสัตวแพทย์
3. ระยะเวลาการฝึกอบรมใช้เวลา 3 วัน 18 ชั่วโมง
4. แนวทางการดำเนินกิจกรรมการฝึกอบรม โดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม จัดทำเนื้อหาและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ตรวจสอบหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ และการประเมินหลักสูตร
5. กิจกรรมการสอน มีวิธีการสอนทั้งภาคบรรยาย การสาธิต และการฝึกปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย 6 แผนการฝึกอบรม คือ การจับบังคับสัตว์ เกสซ์วิทยาเบื้องต้น การรังสี ศัลยศาสตร์เบื้องต้น การตรวจสุขภาพสัตว์เบื้องต้น และการเก็บตัวอย่างจากสัตว์
6. การวัดและประเมินผลภาคทฤษฎี โดยใช้แบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก 6 แผนการฝึกอบรม ๆ ละ 10 ข้อ รวม 60 ข้อ และภาคปฏิบัติโดยใช้แบบสังเกตการปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ในทัศนระของผู้เชี่ยวชาญ จากการประเมินความเหมาะสมของโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ ประกอบด้วยส่วนสำคัญของหลักสูตร ได้แก่ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เนื้อหา แนวทาง

การดำเนินกิจกรรมฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก $\bar{x} = 4.23$

ตอนที่ 3 ผลการประเมินความสอดคล้องของเนื้อหาโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ ในทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ แต่ละแผนการฝึกอบรมประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหา ระยะเวลา การฝึกอบรม วิธีการสอน การวัดผล แบบทดสอบ ซึ่งประกอบด้วย 6 แผนการฝึกอบรม พบว่า โครงสร้างหลักสูตรฯ มีความสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด เมื่อพิจารณาจากมากไปหาน้อย พบว่า แบบทดสอบ (\bar{x}) = 1.0 มีความสอดคล้องมากที่สุด รองลงมาคือ หัวข้อเนื้อหา (\bar{x}) = 0.99 หัวข้อวัตถุประสงค์ (\bar{x}) = 0.97 หัวข้อการวัดผล (\bar{x}) = 0.81 หัวข้อระยะเวลาการฝึกอบรม (\bar{x}) = 0.77 หัวข้อวิธีการสอน (\bar{x}) = 75 ตามลำดับ

ผลจากการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะจากการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ในทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะในการปรับโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมผู้ช่วยสัตวแพทย์ ในทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ 5 ข้อ ซึ่งมีความถี่ที่เท่ากัน ได้แก่ ควรมีการปรับกิจกรรมการสอนให้เหมาะสมชัดเจน ปรับวิธีการวัดผลให้สอดคล้องกับกิจกรรม ระบุสื่อหรืออุปกรณ์ที่ใช้สอน ควรมีการใช้แบบสังเกต วัดผลปฏิบัติและพิจารณาเวลาในการสอนในบางหัวข้อ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรทำความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สัตวแพทย์สมาคม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ชมรมผู้บริหารสถานพยาบาลสัตว์ ก่อนการพัฒนาหลักสูตรควรเพิ่มจำนวนผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบหลักสูตรมากขึ้น
2. ควรเพิ่มจำนวนสถานพยาบาลสัตว์ที่มีความประสงค์ที่จะเข้าร่วมโครงการ
3. ควรมีการจัดอบรมให้กับนักศึกษาที่สนใจงานทางด้านผู้ช่วยสัตวแพทย์ ก่อนจะจบการศึกษา สาขาสัตวศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพสัตว์

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรคัดเลือกสถานพยาบาลสัตว์ที่มีมาตรฐานและเพิ่มจำนวนให้มากขึ้น
2. หากมีการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ควรปรับปรุงให้เหมาะสมมากขึ้น และเผยแพร่หลักสูตรให้แก่ผู้สนใจ เพราะเป็นหลักสูตรที่ขาดแคลนและมีความจำเป็น
3. ควรมีการจัดอบรมให้กับผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่หลักสูตรกำหนด และมีความสนใจงานผู้ช่วยสัตวแพทย์

แหล่งข้อมูลอ้างอิง

- คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. (2550). **หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิตสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพสัตว์ หลักสูตรปรับปรุง**. ปทุมธานี : คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ชมรมผู้บริหารสถานพยาบาลสัตว์. (2552). **คุณสมบัติผู้ช่วยสัตวแพทย์ที่ครอบคลุมทั้งหลายต้องการ**. (ออนไลน์). สืบค้นวันที่ (6 กรกฎาคม 2553). จาก <http://www.thaivet.org>.
- สมาคมเทคนิคการสัตวแพทย์แห่งประเทศไทย. (2553). **นักเทคนิคการสัตวแพทย์คืออะไร**. (ออนไลน์). สืบค้นวันที่ (10 กรกฎาคม 2554). จาก <http://www.vtat.or.th>.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2553). **การพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รายชื่อคณะสัตวแพทยศาสตร์ในประเทศไทย**. (ออนไลน์). (2554). สืบค้นวันที่ (22 กุมภาพันธ์ 2554). จาก <http://th.wikipedia.org>.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). **กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้การสอนภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาสน์.
- สุธี เทศวิริช. (2549). **การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการประเมินตามสภาพจริงสำหรับครูโรงเรียนเทคนิควิมลบริหารธุรกิจ**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- องอาจ พงษ์พิสุทธิ์บุบผา. (2541). **การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมผู้นำทางการเกษตรสำหรับนักเรียนโครงการอาชีวศึกษา เพื่อการพัฒนาชนบท (อศ.กช.)**. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.